

УДК 371.134:377

*Ірина Філімонова,
викладач кафедри професійної освіти
та комп'ютерних технологій
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасне харчове виробництво вимагає не лише високого рівня освіти та професійної майстерності майбутніх фахівців, а й готовності до інноваційної діяльності та до постійного самовдосконалення. Одним із ефективних напрямів модернізації освіти у професійній педагогіці визнаний компетентнісний підхід, метою якого є формування в майбутнього інженера-педагога фахової компетентності та формування відповідних компетенцій.

Ключові слова: харчове виробництво, фахова компетентність, інженер-педагог, професійна діяльність, ключові компетенції

Современное пищевое производство требует не только высокого уровня образования и профессионального мастерства будущих специалистов, а и готовности к инновационной деятельности и постоянному самосовершенствованию. Одним из эффективных направлений модернизации образования в профессиональной педагогике признанный компетентностный подход, целью которого является формирование у будущего инженера-педагога специальной компетентности и формирование соответствующих компетенций.

Ключевые слова: пищевое производство, профессиональная компетентность, инженер-педагог, профессиональная деятельность, ключевые компетенции.

Modern food production requires not only a high level of education and professional skills of future expert, and preparedness to an innovative activity and to continuous self-perfection. The effective direction of modernization of education in vocational pedagogy is the recognized competency based approach, which aims to form professional competence in the future engineer-teacher and the formation of appropriate skills.

Key words: food production, professional competence, engineer, teacher, professional activity, major competences.

Поглиблення нових ринкових відносин в економічному житті країни вимагають формування нових знань, освоєння економічних механізмів регулювання ринків, адекватних новим умовам ринкових трансформацій та інтеграції у світовий ринок. Для того, щоб задовольнити попит на ринку праці відповідними фахівцями, необхідно створити оптимальні організаційно-педагогічні умови для модернізації та подальшого розвитку системи професійної освіти. Одним із ефективних напрямів модернізації освіти у професійній педагогіці науковцями визнаний компетентнісний підхід, метою якого є формування в майбутнього працівника фахової компетентності, а основою – формування відповідних компетенцій [3, с. 49].

На сьогодні вже є значна кількість науково-теоретичних і науково-методичних робіт, у яких аналізується суть компетентнісного підходу (О. В. Овчарук, О. І. Пометун, Г. В. Терещук, А. В. Хуторський та ін.); проблеми формування ключових компетенцій (В. І. Байденко, М. А. Бочарнікова, В. В. Щербакова та ін.). Проте, незважаючи на збільшення кількості наукових публікацій з проблем компетентнісного підходу, понятійний апарат, що характеризує суть цього підходу в освіті, ще не достатньо обґрунтований. Немає науково-методичних розробок, що стосуються особливостей формування фахової компетентності випускників вузів, викладачі яких не завжди уявляють, як можна реалізовувати компетентнісний підхід у навчанні.

Наразі виникла суперечність між вимогами стратегії модернізації освіти шляхом застосування компетентнісного підходу до процесу і результатів навчання та неопрацьованістю його методології, теорії і практики в освітньому процесі вузів; між необхідністю використання компетентнісного підходу і недостатньою обізнаністю викладачів з методологією та методикою його впровадження. Крім того, історіографія проблеми свідчить, що формування фахової компетентності інженера-педагога у галузі харчової промисловості ще не було предметом спеціального дослідження [6, с. 37].

Отже, зміна характеру й змісту праці фахівців галузі харчового виробництва та підвищення вимог роботодавців до рівня фахової компетентності працівників, що диктують необхідність упровадження компетентнісного підходу в підготовці майбутніх інженерів-педагогів, і недостатня опрацьованість методології, теорії і практики впровадження компетентнісного підходу в освітній процес коледжів, відсутність спеціальних досліджень проблем формування фахової компетентності інженера-педагога зумовлюють актуальність і доцільність теми дослідження.

Мета статті полягає у виявленні особливостей формування фахової компетентності майбутніх інженерів-педагогів сфери харчування.

Компетентнісний підхід як досягнення західної педагогічної думки заповнив наш нинішній вітчизняний освітній простір. Зазначимо, що цей підхід виступив освітньою відповіддю на актуальні потреби сучасного суспільства, особливо ринку праці. Така відповідь пов'язувалася з набуттям особистістю необхідних життєвих компетентностей. Це сутнісне обме-

ження – необхідність – у педагогічному варіанті представлено поняттям «ключові життєві компетентності».

Трактування поняття компетентність досить широке: до нього відносять і навчальні здібності, знання та вміння (вміння успішно навчатися) і навички (комунікативні, соціальні навички), і моральні цінності (громадянська відповідальність чи відповідальність за навколишнє середовище), і ставлення (групова солідарність). Відтак за структурою вирізняють організаційну, технологічну, екологічну, правову, політичну, культурологічну, соціальну, економічну компетентність, а також компетентність у сфері комунікативної діяльності та у сфері особистого повсякденного життя людини [5, с. 66].

Аналіз теорії та практики впровадження компетентнісного підходу показав, що він не лише змінює результативно-цільову основу професійної освіти, а й змінює і сам тип навчання з іншими критеріями і процедурами, змістом, формами, методами, засобами, організацією відповідного освітнього середовища та діяльності в ній викладачів і студентів.

На сьогодні виокремлюють такі критерії фахової компетентності інженерів-педагогів: мотиваційно-ціннісний, змістово-когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-корпоративний.

Діяльнісний підхід впритул наближається до ідеї компетентнісного підходу у межах тих компетентностей, які забезпечуються навчальними знаннями. Тут йдеться не про емпіричний їх рівень, а про рівень теоретичний, коли те чи інше знання утримує внутрішні відношення, зв'язки, закономірності, властиві певному об'єкту чи явищу. Відтак, теоретичне знання пов'язується перш за все з узагальненим способом діяльності, а це з словесною оболонкою, з конкретним найменуванням речі. Тож теоретичне знання – це не що інше, як самостійне оперування предметом, вміння сконструювати його, розбиратися в ньому, використовувати його. Однак такі предметні дії і є мисленням. Воно є здатністю обходитися з кожним предметом розумно, тобто у відповідності з його власною природою.

Фахова компетентність інженера-педагога – не лише сукупність професійних знань, вмінь і володіння способами виконання професійної діяльності, а і його професійно важливі якості, здібності, що впливають на ефективність професійної діяльності та успішність її освоєння; професійно значущі психофізіологічні властивості, необхідні для професійної діяльності [1, с. 45].

До особливостей професійної діяльності інженерів-педагогів у галузі харчового виробництва відносимо те, що сучасне харчове виробництво вимагає не лише високого рівня освіти, знань, культури, професійної майстерності, а й навичок і технологічної готовності до ухвалення рішень і дій у нестандартних умовах; творчого, ініціативного підходу до справи; вміння взяти на себе відповідальність за прийняті рішення; здатності до роботи в команді; готовності до інноваційної діяльності та до постійного самовдосконалення тощо.

Такий підхід дозволив у структурі фахової компетентності

інженерів-педагогів виокремити етично-поведінковий, соціальний, мотиваційний, когнітивний і процесуальний компоненти. На формування відповідних цим компонентам компетенцій (загальнокультурних, соціально-психологічних, загальнопрофесійних і спеціальних) і було спрямоване вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Загальнокультурні компетенції визначають готовність і прагнення ефективно взаємодіяти з іншими, розуміти себе та інших при постійній відомості психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища. Соціально-психологічні компетенції містять соціальні і психологічні компетенції, що забезпечують продуктивність безпосередньої трудової діяльності фахівця. До складу загальнопрофесійних компетенцій входять компетенції у сфері навчальної, науково-дослідницької, проектно-конструкторської, адміністративно-управлінської та виробничої діяльності. Спеціальні компетенції – ті, що необхідні для виконання певної професійної діяльності. Їх зміст визначається кваліфікаційними характеристиками.

З урахуванням специфіки професійної діяльності інженера-педагога, структури його фахової компетентності та особливостей впровадження компетентнісного підходу у вузах виокремлюють такі організаційно-педагогічні умови:

1) поєднання компетентнісного та особистісно-діяльнісного підходів під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін на основі використання інноваційних технологій навчання;

2) врахування в змісті професійно орієнтованих дисциплін вимог роботодавця та забезпечення професійної мобільності, яка передбачає, що зміст професійної підготовки має вдосконалюватися і адаптуватися з урахуванням інновацій у техніці, технологіях виробництва, організації праці; виховання психологічної стійкості, готовності до конкурентної боротьби за робоче місце;

3) інтеграція знань з дисциплін циклів математичної, природничо-наукової та професійно-практичної підготовки за допомогою інтегрованих лекцій, бінарних занять, розв'язування професійних завдань, виконання інтегрованих завдань [4, с. 68].

Таким чином, компетентнісний підхід, у нашому розумінні, повинен забезпечити несуперечливу трансформацію суб'єкта учіння у суб'єкт розвиненої суспільної практики, точніше у суб'єкт практичної діяльності як цілеспрямованого перетворення дійсності. Йдеться про перетворення у формі і суб'єкт-об'єктній (виробничій), і в суб'єкт-суб'єктній (у формі міжлюдських відносин).

Наголосимо, що практика (як доцільна діяльність) виступає як цілісна система дій. Її структура включає в себе такі компоненти, як потребу, ціль, мотив, предмет, на який спрямована ця діяльність, засоби, за допомогою яких досягається мета, і, на кінець, результат діяльності. Ці компоненти можуть перетворюватися один у одного – у цих перетвореннях і полягає її динаміка. Констатуючою характеристикою практичної діяльності виявляється її предметність. Розвиток її предметного змісту

визначає розвиток психічного відображення (образів). При цьому предметністю володіють не тільки пізнавальні процеси, але і вся сфера потреб, мотивів і емоцій [2, с. 31].

Сучасне суспільне життя висуває вимоги до особистості, яка повинна мати такі характеристики: мобільність, адаптивність, спроможність навчатися впродовж життя, толерантність, критичне мислення та опанування інформаційно-комунікаційними технологіями, передбачає використання людиноцентрованої освітньої моделі, що базується на компетентісно орієнтованому змісті професійної освіти.

У цьому контексті є актуальною проблема набуття індивідуумом ключових компетенцій і фахових компетентностей у процесі професійної підготовки, метою якої в умовах переходу до ринкових відносин є підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних кадрів з високим рівнем професійних знань, умінь, навичок, що відповідають вимогам науково-технічного прогресу й ринковим відносинам в економіці, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення [4, с. 89].

Перспективи подальших досліджень полягають у виявленні особливостей формування фахової компетентності майбутніх інженерів-педагогів сфери харчування вищих освітньо-кваліфікаційних рівнів (спеціаліста та магістра), формування фахової компетентності майбутніх інженерів-педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, формування фахової компетентності майбутніх фахівців на основі інших теоретико-методологічних підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 45–50.
 2. Гаврищак Г. Р. Компетентність та ключові компетенції викладача ВНЗ / Матеріали регіонального науково-практичного семінару «Професійні компетенції та компетентності вчителя», 28–29 листопада 2006 р. – Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2006. – С. 31–32.
 3. Кадемія М. Ю. Сучасні методи та інноваційні технології навчання / М. Ю. Кадемія // Професійно-технічна освіта. – 2004. – № 2. – С. 49–51.
 4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
 5. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65–69.
 6. Сучасні аспекти формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників / Тетяна Герлянд // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. – 2010. – № 1–2. – С. 37–43.
-